

Çince Tabu Kavramı ve Sosyo-Kültürel Bağlamı*

Canan CANDAN KANAR¹

Geliş Tarihi: 23.11.2024
Kabul Tarihi: 26.12.2024
Yayın Tarihi: 30.12.2024
Değerlendirme: İki Dış Hakem /
Çift Taraflı Körleme
Makale Türü: Araştırma Makalesi

Atıf Bilgisi:

Candan Kanar, Canan (2024). Çince Tabu Kavramı ve Sosyo-Kültürel Bağlamı. *International Journal of Language and Translation Studies*, 4/2, 207-227.

Benzerlik Taraması: Yapıldı –
iThenticate

Etik Bildirim:
lotusjournal@selcuk.edu.tr

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans Yazarlar: Dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Öz

Çin kültüründe tabular, toplumsal düzenin korunması ve sosyal normların biçimlendirilmesinde tarihsel olarak önemli bir role sahiptir. Tabuların varlığı, dilde örtmece sözlerin (euphemism) oluşumuna zemin hazırlayarak, doğrudan ifade edilmesi sakıncalı kabul edilen olguların dolaylı yoldan aktarılmasını sağlamaktadır. Yaşlılık, ölüm gibi hassas konular, metaforlar ve eğretilmeler yoluyla yumuşatılarak ifade edilirken, bu tür dilsel yapılar toplumun sosyo-kültürel özelliklerini yansıtmaktadır.

Çin'deki tabular, sözel ve sözel olmayan tabular, sayılar, dilsel ifadeler ve sosyal davranışlar gibi farklı kategorilerde incelenebilmektedir. Örneğin, dört rakamı, ölüm kelimesiyle aynı ses özelliğine sahip olması nedeniyle uğursuz kabul edilirken, pirinç pilavına yemek çubuklarının dik olarak yerleştirilmesi, ölümler için adak anlamı taşıdığı gerekçesiyle tabu olarak kabul edilmektedir.

Bu araştırma, Çin kültüründeki tabuların sosyo-kültürel bağlamını analiz ederek, bu tabuların dilsel yapı üzerindeki etkilerini ve kültürel iletişimdeki rolünü ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: tabu, örtmece söz, sosyo- kültürel, Çince, dil bilim

* Etik Beyan: Bu çalışma Dr. Öğr. Gör. Feyza GÖREZ danışmanlığında Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde Asya Çalışmaları Anabilim Dalında 2024 yılında tamamladığımız “Türkçe ve Çince Yer Alan Örtmece Sözlerin Dil Bilimi Açısından Karşılaştırmalı Analizi” başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

¹ Misafir Öğr. Gör. Dr., KTO Konya Karatay Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Konya, Türkiye, canan.candan@karatay.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0741-8488

The Concept Of Taboo In Chinese and Its Socio-Cultural Context*

Canan CANDAN KANAR²

Date of Submission: 23.11.2024

Date of Acceptance: 26.12.2024

Date of Publication: 30.12.2024

Review: Double-blind peer review

Article Type: Research Article

Citation:

Candan Kanar, Canan (2024). The Concept Of Taboo In Chinese and Its Socio-Cultural Context. *International Journal of Language and Translation Studies*, 4/2, 207-227.

Plagiarism Check: Yes - iThenticate

Complaints: lotusjournal@selcuk.edu.tr

Conflict of Interest: The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author(s) acknowledges that they received no external funding to support this research.

Copyright & License: Authors publishing in the journal retain the copyright to their work and their work is licensed under the CC BY-NC 4.0.

Abstract

In Chinese culture, taboos have historically played an important role in maintaining social order and shaping societal norms. The existence of taboos has paved the way for the formation of euphemisms in language, enabling the indirect expression of phenomena that are considered inappropriate to address directly. Sensitive topics, such as aging and death, are softened and conveyed through metaphors and similes, and these linguistic structures reflect the socio-cultural characteristics of the society.

Taboos in China can be examined in various categories, such as verbal and non-verbal taboos, numbers, linguistic expressions, and social behaviors. For instance, the number four is considered unlucky because it shares the same pronunciation as the word for death, while placing chopsticks vertically into rice is regarded as a taboo due to its association with offerings for the deceased.

This study aims to analyze the socio-cultural context of taboos in Chinese culture, highlighting their impact on linguistic structures and their role in cultural communication.

Keywords:

taboo, euphemism, socio-cultural, Chinese, linguistics

* Ethical Statement: This article is extracted from my doctorate dissertation entitled "A Comparative Analysis Of Euphemisms In Turkish and Chinese In Terms Of Linguistics", supervised by Assist. Prof. Feyza GÖREZ (Ph.D. Dissertation, Erciyes University, Kayseri, 2024).

It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

² Visiting lecturer, Dr., KTO Karatay University, School of Foreign Languages, Konya, Turkey, canan.candan@karatay.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0741-8488

Giriş

Tabu sözler, belirli toplumlardaki iletişimde, genellikle kaçınılması gereken veya tabu sayılan konuları doğrudan dile getiren kelimeler ve ifadeler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kelimeler, sadece toplumda kaçınılan ya da sakınılan durumları yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda o toplumun kültürel yapısı, tarihsel geçmişi, dini inançları ve psikolojik özellikleri hakkında da önemli ipuçları vermektedir. Tabu sözlerin kullanımı, yalnızca belirli bir konuya karşı duyulan korku veya çekingenliği değil, aynı zamanda toplumun genel ahlaki ve sosyal yapısının nasıl şekillendiğini de gösteren dilsel bir iz bırakmaktadır. Bu nedenle, tabu sözler, bir toplumun değerleri ve inançları hakkında derinlemesine bilgi edinmek için önemli bir araçtır.

Tabular, insanlık tarihiyle paralel bir şekilde var olmuş ve kültürler arası çeşitlilik göstermiştir. Eski zamanlarda tabuların daha yaygın ve sıkı bir şekilde uygulandığı görülürken, günümüzde bu tabuların bazılarının daha esnek ve değişken bir hal almış olsa da hala toplumsal yaşamın bir parçası olarak varlıklarını sürdürdüğü görülmektedir. Bununla birlikte, tabuların kültürel yapılar içindeki evrimi, örtmece sözlerin kullanım biçimlerini de etkilediği, zamanla toplumlar arasındaki dilsel farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koyduğu anlaşılmaktadır.

Örtmece sözlerin oluşumunda tabuların rolü oldukça belirgindir ve bu olgu, dilin ve kültürün evriminde önemli bir yer tutmaktadır. Tabular, bir toplumun kabul ettiği ahlaki, dini, toplumsal veya psikolojik sınırlar çerçevesinde, genellikle kaçınılması gereken ya da tabu sayılan kelimeler ve davranışlar olarak şekillenmektedir. Bu tabuların, toplumsal normlar ve değerler tarafından şekillendirilerek bireylerin dil kullanımını etkileyen temel faktörlerden biri haline geldiği görülmektedir. Örtmece sözler, bu tabulara duyulan saygı ve korkunun bir yansımasıdır. İnsanlar, tabulara aykırı davranmaktan kaçınmak amacıyla, bazen doğrudan ifade kullanmak yerine örtülü anlatımlar tercih etmektedirler.

Özellikle tarihsel süreçte, toplumların gelişen değer yargıları ve geleneksel davranış biçimlerine karşı duydukları saygı, örtmece sözlerin gündelik dilde yerleşmesini sağlamıştır. İnsanın daha huzurlu, güvenli ve tehlikelerden uzak bir yaşam sürme arzusu, tabu kavramını doğurmuş ve bu kavram, toplumların sosyo-kültürel yapılarında önemli bir düzenleyici rol oynamıştır. Tabulara karşı geliştirilen bu itinalı davranış biçimleri, doğrudan açık bir dil kullanımını engelleyerek, yerini dolaylı ve sembolik ifadelerle bırakmıştır. Bu süreç, toplumun normlarına ve değerlerine saygı gösterilmesi amacıyla, dilin daha dikkatli ve hassas bir şekilde kullanılması gerekliliğini doğurmuştur. (Candan Kanar, 2024 ss. 78- 80)

Tabular, varlıklarını sürdürdükçe, örtmece sözlerin de kullanımda olmaya devam edeceği kaçınılmazdır. Bu iki kavram, birbiriyle iç içe geçmiş ve birbirini besleyen bir yapıya sahiptir. Zaman içinde tabuların anlamı ve kapsamı değiştikçe, örtmece sözlerin de evrimi devam edecektir. Bu değişim, tabuların kültürel bağlamdaki yerini ve toplumsal normların evrimini izlerken, dilin de sosyal bir yansıma olarak nasıl şekillendiğini gösteren önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Örtmece sözlerin kullanımının, yalnızca dilsel bir pratikten öte, toplumsal yapıları ve bireylerin bilinçaltındaki değerleri de yansıtan dinamik bir süreç olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. (a.g.e., ss. 78- 80)

Tabu ve örtmece sözler, kullanıldıkları bağlama göre belirgin farklar göstermektedir. Tabu sözlerin, doğrudan ifade edilen, genellikle yasaklanmış veya hoş karşılanmayan kavramları dile getiren kelimelerden oluştuğu görülmektedir. Bu tür ifadeler, toplumun belirli değer yargıları tarafından belirlenen sınırlar içinde kalmazsa, sosyal açıdan hoş karşılanmamaktadır. Buna karşın örtmece sözler, aynı durumları veya olguları dolaylı bir şekilde anlatan, genellikle tabu kabul edilen konulardan kaçınarak kullanılan ifadelerden oluşmaktadır. Örtmece sözler, genellikle kaba, uygunsuz veya müstehcen kabul edilen kavramları örtbas etmek amacıyla başvurulan bir dil stratejisi olarak kabul edilmektedir. Bu dilsel yöntem, eğretileme³ (metafor) kullanılarak, dolaylı ve sembolik bir biçimde yapılmakta, böylece toplumsal normlara uygun bir anlatım biçimi sağlanmaktadır.

Çinceye özgü tabu konuları, oldukça geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Bu çalışmada tüm konulara ayrıntılı bir şekilde değinmek mümkün olmadığından, odak noktası olarak belirli başlıklar seçilmiştir. İnceleme, sözel olmayan tabular, Çince karakterlerle ilişkili tabular, sayılarla ilgili tabular, dilsel tabular, yaşlılıkla bağlantılı tabular ve ölümle ilgili tabular gibi tematik alanlar çerçevesinde sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda, ilgili tabuların sosyo-kültürel ve dilsel yönleri ele alınarak analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Çincede Tabu Kavramı

Çincede “tabu” kavramı, genellikle ^{bi hui} 避讳 ve ^{jin ji} 禁忌 terimleriyle ifade edilmektedir. Burada, “^{ji} 忌” kelimesi sakınmak veya kaçınmak anlamına gelirken, “^{hui} 讳” kelimesi yasaklanmış ya da hoş görülme- yen anlamını taşımaktadır (Huang ve diğerleri, 2019).

Zirak Ghazani (2020)’nin aktardığına göre, Çin dilindeki tabu kelimeler, sosyo-kültürel bir bakış açısıyla incelenmektedir (Guisen ve Hongxu, 1990). Tabular, batıl inançlar, gelenekler ve

³ Kavramsal anlamı ve detaylı kullanımı için bakınız: İspirli, (2012).

güç ilişkileriyle bağlantılıdır. Çinliler için tabular, iki ana kategoriye ayrılır: makro dilbilimsel ve mikro dilbilimsel. Makro dilbilimsel tabular, geniş bir topluluk tarafından anlaşılan ve genellikle cinsellik ve ölüm gibi tabu sayılan kavramları ifade eden terimlerdir. Mikro dilbilimsel tabular ise yalnızca belirli bir bağlama özgü tabu kelimeleri içermektedir. Guisen ve Hongxu (1990), bu tabuları sınıflandırmak için “makro bağlam” (sosyal değişkenler gibi) ve “mikro bağlam” olmak üzere iki ana kavramsal yapı önermiştir. Bu yapılar, “mutlak tabu, yarı tabu ve tabu olmayan” gibi farklı tabu türlerini tanımlamaktadır (s. 49).

Zamanla değişen yaşam koşulları, toplumsal yapılar, dini ve siyasi inançlar gibi faktörler, tabuları etkileyebilmekle birlikte, tabuların varlığı ve toplum içindeki rolü geçmişte olduğu gibi sürmektedir. Tabular, kültürel bir olgu olarak, özellikle farklı coğrafyalardan gelen bireylerin iletişimlerinde dikkate alınması gereken önemli bir unsurdur (Ma & Liu, 2020, s. 369). İletişimde tabulardan kaçınmanın en etkili yolu, karşı tarafın kültürel, dini, siyasi ve geleneksel değerlerini iyi anlamaktır. Bu tür bilgilerin edinilmesi, empati kurarak daha saygılı ve etkili bir iletişim kurulmasına yardımcı olmaktadır.

Çin toplumunda da diğer toplumlarda olduğu gibi tabular önemli bir yer tutmaktadır. Tabular, genellikle bireylerin hissettikleri duygusal durumlar doğrultusunda kullanılmaktadır ve bazen doğrudan ifade etmektense örtmece sözlerle yer değiştirebilmektedir. Çince ve Türkçe’de bulunan tabular, her iki kültürün ve yaşam biçimlerinin farklılıklarına bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir. Tabu kavramı her toplumda temel bir tanıma sahip olsa da tabu sayılan şeyler, kelimeler veya olaylar kültüre, topluma ve zamana göre farklılık arz edebilmektedir. Bu nedenle, tabuları ve örtmece sözleri yalnızca dil veya kültürden bağımsız bir şekilde ele almak mümkün değildir. Tabu ve örtmece sözler, bir toplumun değerlerini, dünya görüşünü, inançlarını ve hatta siyasi yapısını yansıtan unsurlardır.

Birçok toplumun, tabuları, bireylerin düşüncelerini sınırlamak ve şekillendirmek için kullandığı görülmektedir ve bu durum Çin için de geçerlidir. Çin’deki eski feodal sistem, ataerkil yapı ve katı hiyerarşik düzen, halkın düşüncelerini ciddi şekilde kısıtlayan bir yapıyı beraberinde getirmiştir. Bu kısıtlamaların, bazen görünmeyen yasalar gibi işleyerek tabu şeklinde toplumda yerleşmiş olduğu ve halkın bu kurallara sıkı sıkıya uyması beklendiği görülmektedir. Çin’de tabu kavramı, özellikle Batı Han Hanedanlığı dönemine dayanmaktadır. Bu dönemde, 班固^{bān gù}’nun

yazdığı “^{hàn shū}汉书 ^{yì wén zhì}艺文志” adlı eserde⁴, tabu hakkında şu sözler yer almaktadır: “Eğer bunu kısıtlı yaparsan tabuya neden olursun. Eğer buna bağlı kalırsan tabuya bağlı kalırsın. Eğer bunu yaparsan, insan işlerini hayaletlere ve tanrılara bırakırsın” (Ma & Liu, 2020, s. 365). Bu ifadeler, tabuların yalnızca toplumsal düzeni sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda bireylerin yaşamlarını, düşüncelerini ve eylemlerini şekillendiren güçlü bir faktör olduğunu göstermektedir.

Bu durum, yönetici sınıfının halk üzerinde uyguladığı bir tür baskıyı yansıtmaktadır. Tabular, bu baskıyı pekiştirmek amacıyla kullanılmış ve iktidarın daha da güçlenmesine yardımcı olmuştur. Bu mekanizma, halkın günlük yaşamını, temel ihtiyaçlarını ve düşünce biçimlerini sınırlayarak, iktidara karşı herhangi bir itirazın engellenmesine zemin hazırlamıştır. Siyasi bağlamda egemen olan bu tabular, aynı zamanda korkuyu da beraberinde getirmiştir. Bu korku, bireylerin özgürce hareket etmelerini kısıtlamış ve toplumsal davranışları denetim altına almıştır. Sonuç olarak, tabular aracılığıyla istenilen sosyal düzen sağlanmıştır.

Çin’de yaygın olarak benimsenen dini inanış ve düşünce sistemleri açısından bakıldığında da tabular oldukça yaygındır. Dini inançlara ve uygulamalara duyulan aşırı hassasiyet, toplumda daha temkinli ve çekingen bir yaklaşımı beraberinde getirmektedir. Bu durum, sorgulamanın azalmasına ve tabuların nedenlerinin derinlemesine araştırılmadan, sadece kabul edilmesine yol açmaktadır.

Günümüzde ise genel olarak tabular, insanların kötü şans veya lanetlerden korkması nedeniyle varlığını sürdürmektedir. İnsanlar, dini ya da kültürel inançlardan bağımsız olarak, olumsuz sonuçlardan kaçınmak için tabulara başvurumaktadırlar. Bu korkular, tabuların modern dünyada bile hala geçerliliğini korumasını sağlamaktadır.

Çincece Tabu Türleri

Çincece tabu türleri, Ma ve Liu (2020) tarafından genel olarak iki ana kategoride ele alınmıştır: pragmatik tabular ve sözel olmayan tabular. Günlük dilde yaygın olarak kullanılan pragmatik tabu kelimeleri, kimlik, din, saygısızlık, müstehcenlik gibi çeşitli kategorilere ayrılmaktadır. Yüz yüze iletişimde ortaya çıkan sözel olmayan tabular ise, toplumların mevcut olaylara nasıl tepki verdiğinin ve bu olaylara karşı geliştirdikleri davranış biçimlerinin somut bir yansımasıdır.

⁴ ^{bān gù}班固 tarafından yazılmış olan ^{hàn shū}汉书 ^{yì wén zhì}艺文志, Han Hanedanı'nın resmi tarih kitabı olan ^{hàn shū}汉书 Han Kitabı'nın bir bölümüdür. ^{hàn shū}汉书, MÖ 206 ile MS 23 yılları arasında Batı (Eski) Han Hanedanı'nın tarihini kapsamlı bir şekilde ele alan bir eserdir ve Çin tarih yazıcılığında büyük bir öneme sahiptir. Bu eserin ^{yì wén zhì}艺文志 bölümü, özellikle Çin edebiyat tarihi ve eski metinlerin sınıflandırılması açısından dikkat çekmektedir (“Hanshu”, t.y).

Bu yansıma, genellikle vücut dili aracılığıyla ifade edilmekte ve bu nedenle sözel olmayan tabular kategorisinde değerlendirilmektedir (s. 366).

Guisen (2003), tabuların iki farklı özelliğe sahip olduğunu belirtmektedir: sosyal tabu ve pragmatik tabu. Tian (2007) ise pragmatik tabuların evrensellik, milliyet, miras, çağ, sınıf ve ima gibi faktörlerle ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Tabu sözler, coğrafya ve kültüre bağlı olarak farklılık gösterse de aynı zamanda bu olguların bir parçasıdır. Her kültür, kendine özgü özelliklere sahip olduğu için, tabu dili de kültürün bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. Tabular, toplumun her alanında yer alırken, bu durum kısıtlamaları da beraberinde getirmektedir; ancak zaman içinde tabu ve tabulara dayalı inançlar değişim göstermektedir. Eski zamanlarda tabu sayılan birçok olgu, modern dünyada önemini yitirmiştir. Örneğin, bilimsel bilgilerin yaygınlaşmadığı dönemlerde, doğa olayları ve sosyal yaşamla ilgili tabular, halkın sorgusuz sualsiz kabul ettiği inançlar haline gelmiştir. Yağmur yağması, şimşek çakması, heyelan gibi doğa olayları o dönemde gizemli ve açıklanması zor olaylar olarak kabul edilmiş ve tabular bu tür olayların anlaşılmasında devreye girmiştir. Dinsel inançlar da zamanla saygı ve temkinli bir yaklaşımı gerektiren durumlar arasında yer almıştır. Ancak bilim ve teknolojinin ilerlemesi, insanların eğitim seviyesinin artması ve sorgulama kültürünün gelişmesiyle birlikte, geçmişteki birçok tabu günümüzde geçerliliğini kaybetmiştir (akt., Ma & Liu, 2020, s. 366).

Çincede Sözel Olmayan Tabular

Tabular genellikle doğaüstü inançlarla ilişkilendirilmekte ve çoğu zaman bir inanç sistemine dayanmaktadır. Tabulara uymamanın veya ihlal etmenin kötü şansa yol açacağına inanılmaktadır. Bu tabular yalnızca kişiler ya da nesnelere ilgili olmayıp, aynı zamanda yiyeceklerle de bağlantılı olabilmektedir. Örneğin, Müslümanlar için domuz eti, sağlık açısından zararlı olarak görülüp haram sayılırken, Hindular için sığır kutsal kabul edilmektedir ve etini yemek yasaktır. Bununla birlikte, bu tür yasaklar her inanç sistemi için geçerli değildir.

Çin kültüründe, domuz ve sığır etinin yanı sıra, eşek, köpek ve böcek yemek oldukça yaygın ve sıradan bir durumdur. Özellikle kış aylarında köpek eti yemenin, vücuda sıcaklık sağladığına dair bir inanış da bulunmaktadır. Çin’de yemekle ilgili çok belirgin bir tabu bulunmamakla birlikte, bazı yemekle ilgili eylemler tabu olarak kabul edilebilmektedir. Örneğin, pirinç pilavı bulunan bir kâseye yemek çubuklarının dik bir şekilde batırılması hoş karşılanmamaktadır. Bunun nedeni, bu hareketin ölümler için adak olarak sunulan tütsülerin kumdaki duruşuna benzemesidir, ki bu da ölümlerle ilişkili bir semboldür (Chu, 2009, ss. 124, 126).

Chu'ya (2009) göre tabu, toplumda kabul edilmeyen davranışların bir sembolüdür. Shen (1993) ise tabuların kültürel özelliklerle şekillendiğini ve zaman içinde değişebileceğini, hatta başka kültürlerden etkilenebileceğini belirtmektedir. Örneğin, Batı toplumlarında düğünlerde genellikle beyaz kıyafetler tercih edilirken, cenaze törenlerinde siyah giyilmektedir. Ancak, eski Çin geleneğinde yasın rengi beyazdır ve düğünlerde beyaz giyilmesi hoş karşılanmamaktadır; bunun yerine kırmızı renk tercih edilmektedir. Zamanla kültürel etkileşimler ve popüler kültürün etkisiyle, Çin'de de bazı düğünlerde beyaz renk kullanılmaya başlanmıştır (akt., Chu, 2009, s. 123).

Chu'ya (2009) göre bazı sözel olmayan tabular, dışarıdan komik veya absürt görünebilmektedir; ancak bu tabuların ihlali ciddi sonuçlar doğurabilmektedir. Hatta bazen meydana gelen kazaların, bu tür tabuların ihlal edilmesiyle bağlantılı olduğu söylenebilmektedir. Yazar, Axtell'den (1991) alıntı yaparak, 1988'de Los Angeles'ta yaşanan bir cinayetten örnek vermektedir. Tayland kökenli bir şovmenin, genç bir Laosluyu öldürmesinin nedeni, Laoslu gencin Taylandlı şovmenin sahnesinde, ayakkabısının alt kısmını şovmene dönük şekilde sandalyeye uzatarak oturmasıdır. Güneydoğu Asya kültüründe, ayakkabının tabanının başka birine dönük olması kötü bir hareket olarak kabul edilmektedir. Chu, başka bir örnek olarak, yelpaze ve şemsiyenin hediye edilmesinin tabularla ilişkilendirildiğini belirtmektedir. Yelpaze “扇” ve şemsiye “扇”, anlam bakımından değilse de ses özellikleri açısından, ayrılmak kelimesine “散” çağrışım yapmaktadır. Bu nedenle, yelpaze veya şemsiye hediye etmek, ilişkinin sona erdiği veya arkadaşlığın bitirildiği mesajını vermektedir. Benzer şekilde, bıçak, mendil ve ayakkabı da hediye olarak verilmesi hoş karşılanmayan nesnelere arasındadır, çünkü bu eşyalar da ayrılığı simgelemektedir. Yazar, ayrıca “翻” kelimesiyle ilgili bir tabuyu da örnek göstermektedir. Bu kelime, “ters çevirmek” veya “dönmek” anlamına gelmektedir ve özellikle Güney Çin'deki denizci aileleri arasında kullanılmasından kaçınılmaktadır. Çünkü bu kelimenin kullanılması, okyanusta bir geminin alabora olmasına dair bir inançla ilişkilendirilmektedir. Yine denizci ailelerinin bir başka tabusu ise balığın bir tarafı yendikten sonra diğer tarafını yemek için tabağın çevrilmesidir. Bu davranış, balığın sevdiklerini taşıyan gemiyi simgelediği inancıyla bağlantılıdır ve tabağın çevrilmesi, geminin alabora olacağı anlamına gelmektedir (ss. 124-131).

Çince Karakterlerle İlişkili Tabular

Çince bazı karakterler, anlamlarının yanı sıra özel karakteristiklere de sahip olup, bu özellikler bazen toplumsal değerler ve tabularla bağlantılı olabilmektedir. Bu durumu daha iyi anlayabilmek için “sen” ve “siz” kelimelerinin kullanımına odaklanabiliriz. Çince “sen” anlamına gelen kelime, “你” karakteriyle yazılırken, “siz” anlamına gelen kelime “您” olarak yazılmaktadır. Her iki kelime arasındaki temel fark, “siz” kelimesinin yazımında yer alan “心” karakteridir. Bu ek karakterin anlamı “kalp” tir ve dildeki bu farklılık, toplumsal saygı anlayışıyla ilişkilidir. “心” kelimesinin kalp anlamı, saygının kalpten geldiği düşüncesini yansıtmaktadır. Yani, “siz” kelimesinin içinde yer alan bu ek, kişinin karşısındakiyle olan ilişkisinde gösterdiği saygı ve nezaketi simgelemektedir. Toplumda bu tür dilsel farklar, bireylerin sosyal statü, yaş ve diğer kültürel normlara göre farklı şekillerde hitap etmelerini sağlamaktadır. Bu dilsel farklılık, sadece bir saygı ifadesi olarak kalmamakta, aynı zamanda toplumun ahlaki ve kültürel değerlerini de yansıtmaktadır.

Bu durum, aile üyelerine ve diğer bireylere hitap şekillerinde de açıkça görülmektedir. Batı toplumlarında, yaşça büyük bireylere isimleriyle hitap etmek sıradan bir durum olarak kabul edilirken, Çin toplumunda bunun tam tersi bir anlayış hâkimdir. Çin kültüründe, aile bireyelerine ve yabancılara karşı kullanılan hitap ifadeleri, saygı ve nezaketin bir göstergesi olarak büyük önem taşımaktadır. Bu önem hem sözlü dilde hem de yazı dilinde yer almaktadır. Örneğin, baba için “爸爸”, anne için “妈妈”, abla için “姐姐”, abi için “哥哥”, dede için “爷爷”, babaanne için “奶奶”, amca için “叔叔” ve teyze için “阿姨” ifadeleri hem bir hitap şeklidir hem de saygı göstergesi olarak kabul edilmektedir. Özellikle amca, teyze, abi ve abla gibi hitap kelimelerinin kullanımı akraba ilişkisi aranmaksızın, saygılı konuşma yöntemi olarak tercih edilmektedir. Benzer bir durum kişi zamirlerinde de görülmektedir. Erkekler için “他”, kadınlar için “她”, cansız varlıklar veya hayvanlar için “它” zamirleri kullanılmaktadır. Ancak bir insana “它” ile hitap edilmesi son derece saygısız bir davranış olarak kabul edilmektedir. Aynı şekilde, ilahi figürleri veya Yaratıcıyı ifade ederken de standart zamirlerin yerine özel bir saygı göstergesi olan “祂” karakteri kullanılmaktadır. Bu zamir, dini bağlamda derin bir saygının simgesi olup, kutsal varlıklara yönelik iletişimde önemli bir ayrıntıdır.

Çin kültüründeki bu dilsel tercihlerin, toplumsal değerler ve hiyerarşik ilişkilere verilen önemi yansıttığı da söylenebilir.

Çincede Sayılar ile İlgili Tabular

Çin kültüründe bazı sayılar, taşıdıkları ses benzerlikleri ve kültürel inançlar nedeniyle özel bir anlam taşımaktadır ve genellikle kullanılmaktan kaçınılmaktadır. Bu sayılardan en dikkat çeken ^{si}“四” dördür. Dört sayısı, Çince’ de ^{si}“死” ölüm kelimesiyle aynı şekilde telaffuz edilmektedir, bu nedenle ölümlle ilişkilendirilmektedir ve kötü şans getireceğine inanılmaktadır. Bu inanç, dördüncü kat gibi yerlerin tercih edilmemesine neden olmaktadır. Örneğin, binalarda ve asansörlerde dördüncü kata “3A” veya “3B” gibi alternatif ifadeler kullanılabilir. Ayrıca, telefon numaralarında da dört sayısına yer verilmekten kaçınılmaktadır. Çin kültüründe ölümlle ilgili konuşmalar da genellikle tabu kabul edilmektedir, bu yüzden dört sayısının yer aldığı her türlü iletişimden kaçınılmaktadır.

Diğer bir tabu sayısı ise ^{qī}“七” yedidir. Yedi, Çince okunuşu itibariyle, ^{bā guà}“八卦” sekiz trigramını temsil eden bir sembol⁵ ile benzerlik gösterir ve bu trigram, engelleme, kısıtlama ve durağanlık anlamlarını taşımaktadır. Bu nedenle yedi sayısı da kötü şansla ilişkilendirilmektedir ve insanlar, bu sayıyı kullanmaktan kaçınılmaktadırlar.

Her toplumun sayıların anlamına yüklediği farklı sembolizm vardır. Örneğin, Batı kültüründe on üç sayısı genellikle uğursuz kabul edilirken, Çin’de on üç sayısının aksine şans getirdiğine inanılmaktadır. Özellikle Budizm’de on üç, büyük erdemi ve Saf Toprak Budizm’ini simgelemektedir. Potala Sarayı’nda on üçüncü katın bulunması ve Batı Bodhisattva’larının on üç gücü bu inancı destekleyen örneklerden bazılarıdır (Ma & Liu, 2020, ss. 366-367). Bu durum, Çin’deki inanç sistemleri ve kültürel değerlerin sayıların anlamını nasıl şekillendirdiğini göstermektedir.

Çincede Dilsel Tabular

Örtmece sözlerin ortaya çıkmasında en önemli etkenlerden biri, dilsel tabulardır. Bu tabulardan kaçınma ihtiyacı ise genellikle doğa olayları, tanrılar, hastalıklar, yaşlılık, ölüm ya da ölümlerle ilgili konulara odaklanmaktadır. İnsanlar, bu konularda doğrudan ifade kullanmaktan kaçınarak daha dolaylı yollarla iletişim kurmayı tercih etmektedirler.

⁵ Trigramın işareti ve Çince karakter hali şu şekildedir: ☰- 艮. (“Bagua”, t.y.)

Tabular, sosyal hayatın farklı alanlarında karşımıza çıkabilmektedir. Bu alanlar, tabu sayılan nesnelere, kişiler ve değerler gibi çeşitli tabusal olguları içerebilmektedir. Somut bir temele dayanmayan ancak dilde ifade edilen bu tür tabular, dilsel tabular olarak kabul edilmektedir. Dilsel tabu, tabunun bir bileşeni olup, genellikle sözel olarak dile getirilmeyen, korkulan ve üzerinde konuşulması cesaret isteyen durumları içermektedir. Bu tür tabu ifadelerinin kullanılması, bazen korkulan durumların gerçeğe dönüşeceği inancıyla ilişkilendirilmektedir.

Dilsel tabular, neredeyse her toplumda mevcuttur ve bu tabular, toplumun kültürel değerlerini, geleneklerini ve göreneklerini yansıttığı gibi, aynı zamanda o toplumun coğrafi özellikleri ve psikolojik yapısı hakkında da bilgi vermektedir.

Dilsel tabular, batıl inançların bir yansımasıdır ve genellikle görünmeyen, bilinmeyen veya uğursuz kabul edilen olgularla ilişkilidir. Bu olguların anlamlandırılması ve açıklanması çoğunlukla dini inançlarla yapılmaktadır (Ma & Liu, 2020, s. 368). Dinin, toplumların kültürel, toplumsal ve geleneksel yapılarında derin bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Dini inançlar, bireylerin hayat görüşlerini, siyasi bakış açılarını ve toplumsal normlarını şekillendirerek, onları etkilemekte ve yönlendirmektedir. Bu nedenle, dildeki tabuların da doğrudan dinin etkisiyle biçimlendiği anlaşılmaktadır.

Çince Yaşlılıkla Bağlantılı Tabular

Çin kültüründe, yaşlılarla ilgili konuşmalarda ve davranışlarda yaşlı kişilere duyulan saygının vurgulanması önemlidir. Çin kültüründe, tıpkı Türk kültüründe olduğu gibi, büyüklere olan saygı ve küçüklere gösterilen sevgi önemli kültürel değerler arasında yer almaktadır. Yaşça büyük ve toplumda saygın konumda olan bireylere hitap ederken, “老” kelimesi sıklıkla kullanılmaktadır. Bu kelime, fiziksel yaşa atıfta bulunmak yerine, o kişinin toplumdaki saygınlığını ve deneyimini vurgulamak için kullanılmaktadır. Örneğin, “老师” öğretmen, “老板” patron, “老师傅” üstat veya “老同志” yoldaş gibi terimler, saygı duyulan kişilere hitap edilirken kullanılmaktadır. Buradaki “老” kelimesi, yaşlılık anlamı taşımaktan çok, o kişiye duyulan yüksek saygıyı ve onun deneyiminden kaynaklanan toplumdaki değerini ifade etmektedir (Geng, 2014, s. 30). Bu kullanımlar, toplumda yaşa dayalı bir hiyerarşi ve saygı anlayışını göstermektedir ve yaşlılıkla ilişkili tabular, aynı zamanda kişilerin toplumsal statülerini de simgelemektedir.

Çin kültüründe yaşça büyük kişilere isimleriyle hitap etmek, ciddi bir saygısızlık olarak kabul edilmektedir ve genellikle kişilerin eğitim seviyesinin düşük olduğunu gösteren bir davranış olarak algılanmaktadır. Bu nedenle, yaşlılara hitap etmek için kullanılan dil, toplumsal normlara uygun olmalıdır. Çince, yaşlı bireylere hitap etmenin özel bir dilsel formu vardır. Genellikle “老” kelimesi, kişinin soyadı ile ya da soyadının ardından gelerek, saygı ifadesi oluşturmaktadır.

Örneğin, “老教授” ifadesi, bir profesöre olan saygıyı belirtirken, “老刘” gibi bir kullanım, Liu soyadına sahip bir yaşlıya duyulan saygıyı göstermektedir. Diğer yandan, “张老” ve “高老” gibi ifadeler, yaşlılara yönelik saygıyı daha belirgin şekilde vurgulamaktadır (Hu, 2019, s. 240). Bu tür dil kullanımı, toplumda yaşlı bireylere duyulan derin saygıyı ve onların statüsünü yansıtan önemli bir dilsel göstergedir.

Yaşlılık ve buna bağlı saygı, Çin toplumunda bir kültür ögesi olarak derinlemesine yerleşmiştir. Yaşça büyük olanlara karşı duyulan bu saygı, sadece günlük dilde değil, aynı zamanda toplumsal yaşamın pek çok alanında gözlemlenmektedir.

Çin toplumunda yaşlılık, Batı toplumlarının aksine genellikle daha olumlu bir bakış açısıyla karşılanmaktadır ve bu durum, toplumsal hayatta önemli bir yer tutmaktadır. Yaşlılık, sadece yaşça büyük olma durumu değil, aynı zamanda güç, deneyim ve toplumsal statü sembolü olarak kabul edilmektedir. Çin kültüründe, yaş almak, saygı duyulması gereken bir olgunluk dönemi olarak görülür ve yaşlılık, toplumda yüksek saygı ve değer görür. Yaşlı bireylere hitap ederken kullanılan bazı örtmece sözler, bu saygıyı ve yaşa duyulan özel bakışı yansıtmaktadır. Örneğin, “古稀之年⁶” ifadesi, “nadiren görülen yıllar” anlamına gelirken, “高龄” terimi “ilerlemiş yaş” olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, “长寿” ifadesi, “uzun ömür” anlamına gelir ve yaşlı bireylerin sağlıklı uzun bir yaşam sürdüklerini ima ederken, “老革命” eski devrimci olarak, tarihsel deneyim ve yaşın verdiği değeri yansıtan bir terimdir (Hu, 2019, s. 240).

Çin kültüründe “尊老敬幼” yani “yaşlıya saygı, gence saygı” anlayışı çok köklü bir gelenek olarak varlık göstermektedir. Bu gelenek, yaşlılara karşı duyulan saygı nedeniyle yaşlanma süreci Çin toplumunda olumsuz bir şekilde algılanmamaktadır. Aksine, yaşlılık; bilgi, olgunluk,

⁶ 古稀之年 Çince bir deyimdir. 70 yaşına gelen insanlar için kullanılmaktadır. Tang hanedanlığının ünlü şairlerinden Du Fu'nun “Qujiang” adlı eserinde yer alan bir şiirinde şu şekilde bahsedilmektedir: “Alkol borçları sıradandır, yetmiş yaşına gelmek nadirdir.” (“Guxi zhi nian”, t.y.)

tecrübe ve güvenilirlik gibi değerlerle ilişkilendirilerek toplumda saygı görmektedir. Bu bakış açısına göre, yaşlılık bir tabu olarak kabul edilmez; aksine yaş almak, bireylerin toplumsal statülerini pekiştiren bir olgudur. Yaşlılar, deneyimlerinden dolayı saygı ve takdirle karşılanmaktadır. Çin kültüründe, yaşlılara hitap ederken kullanılan dil de bu saygıyı vurgulamakta ve saygılı bir tavır sergilemektedir.

Sonuç olarak, Çin’de yaşlılık, sadece bir yaşlanma durumu değil, aynı zamanda toplumsal değerlerin, kültürel geleneklerin ve saygının önemli bir parçasıdır. Yaşlılar, toplumda deneyimlerinin ve uzun ömürlerinin getirdiği saygıyı hak ederler ve dildeki özel kullanımlar da bu saygının bir yansımasıdır.

Çince Ölüm ile İlgili Tabular

Eski çağlarda, bilimsel bilgi ve kanıtların eksikliği nedeniyle insanlar, yağmur, şimşek, rüzgâr gibi doğa olaylarına ve yaşam, ölüm, hastalık gibi durumlardan kaynaklanan nedenlere mantıklı bir açıklama getirememişlerdir. Bu belirsizlik, doğa olaylarının ve yaşamın gizemini açıklamak amacıyla doğanın gücü ve Tanrı’nın etkisine inanılmasına yol açmıştır. Böylece batıl inançlar ve dilsel dualar, tabuların doğmasına zemin hazırlamıştır. Tabu kabul edilen nesnelere, olaylar, durumlar ve inançlar, toplumda korkulan ve kaçınılması gereken olgular haline gelmiştir. Bu süreç, ilkel toplumlarda tabuların varlığını ortaya çıkarmıştır. Zamanla, bilimsel bilgiye ulaşmanın kolaylaşmasıyla, geçmişte tabu sayılan bazı olgular etkisini yitirmiştir. Ancak, bu durumun tabuların tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmediği söylenebilir. Günümüzde bilim ve bilgiye daha kolay erişilmesine rağmen, bazı tabu kabul edilen olgular hâlâ varlıklarını sürdürmektedir. Dilsel ve ruhsal ritüellerin uzun bir geçmişi ve kültürel eylemsizlik psikolojisi, etnik gruplarda örtmece sözlerin ve tabuların hâlâ varlığını devam ettirmesinin nedenlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Zhou, 2018).

Doğum, yaşam ve ölüm, hayatın temel aşamalarını oluşturmaktadır. Bu olgular kaçınılmaz gerçekler olsa da özellikle ölüm konusu insanoğlunun kolayca kabullenemediği bir gerçektir. Var olmanın yanı sıra, yok olma da yaşamın doğal bir parçasıdır. Türkçede olduğu gibi, Çince’de de ölümle ilgili çok sayıda örtmece söz bulunmaktadır. Ölüm, dilde bir tabu olarak kabul edilmektedir ve bu konuda kullanılan çeşitli dolaylı ifadeler, kültürel bir hassasiyetin ve tabunun yansımasıdır (Candan Kanar, 2024, s. 87).

Çin kültüründe, ölüm genellikle olağanüstü bir durum olarak kabul edilmektedir ve buna bağlı olarak farklı koşullarda kullanılan farklı örtmece sözler ortaya çıkmıştır. Çince “ölmek”

kelimesi, genellikle “死”^{sǐ} olarak ifade edilse de ölümlle ilgili örtmece sözler, büyük ölçüde dini ve kültürel inançlardan doğmaktadır.

Çince ölümlle ilgili kullanılan örtmece sözler, yaş, kaza, hastalık, intihar, savaş, sosyal kimlik ve dini inanış gibi pek çok farklı bağlamda karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, ölümün hem hayatın değişmez bir gerçeği hem de kaçınılmaz bir olgu olmasından kaynaklanmaktadır. Ölümün ürkütücü ve soğuk yüzü, dildeki ifadelerde de kendini göstermektedir ve bu nedenle, genellikle anlatımı yumuşatmak amacıyla örtmece sözlere başvurulmaktadır.

Çin’de Konfüçyüsçü ve Daocu düşünce ekolleri ile Budizm inancı oldukça yaygındır. Ancak, bu düşünce inanış sistemleri arasında Tanrı’ya dair örtmece sözlerden ziyade ölümlle ilgili daha çeşitli ifadeler bulunmaktadır. Örneğin, Daoist bir rahibin ölümü “羽化”^{yǔ huà} ölümsüz olmak” veya

“物化”^{wù huà} maddeleşme” gibi örtmece sözlerle ifade edilirken, Budist bir rahip ve keşişin ölümü için

“迁化”^{qiān huà} yer değiştirme”, “圆寂”^{yuán jì} parinirvana⁷” veya “归净土”^{guī jìng tǔ} saf topraklara geri dönüş” gibi

örtmece sözler tercih edilmektedir. Ölümle ilgili örtmece sözler sadece dini inanışları değil, kazara meydana gelen ölümleri de kapsamaktadır. Örneğin, balıklara yem olmak anlamına gelen “葬身鱼腹”^{zàng shēn yú fù} deyimi boğularak ölmeyi simgelerken, “灭顶”^{miè dǐng} ifadesi de aynı şekilde boğularak ölmeyi ifade etmektedir. Bu ifadelerin yanı sıra, doğrudan kazara ölümleri ifade eden

örtmece sözlerin dışında dolaylı olarak çağrışım yapan ifadeler de bulunmaktadır. “三长两短”^{sān cháng liǎng duǎn}

deyimi bu tarz bir deyim olup, üç uzun iki kısa anlamına gelmektedir ve tabutu dolaylı olarak işaret ederek ölümlle ilişkilendirmektedir (Ruiqin vd., 2016, ss. 214-215; Yang Ru, 2019, s. 30).

Çince ölüml kavramı, savaş, intihar, vatanseverlik veya sosyal statü gibi bağlamlara göre farklı örtmece sözlerle ifade edilmektedir. Örneğin, savaş neticesinde ölümleri ifade etmek için

at derisinden kefen giymek anlamlarına gelen “马革裹尸”^{mǎ gé guǒ shǐ}, “裹尸马革”^{guǒ shǐ mǎ gé} deyimleri ve “裹革”^{guǒ gé},

“裹尸”^{guǒ shǐ} kelimeleri kahramanca bir ölümü ifade etmek için kullanılırken, intihar durumlarında

“吊颈”^{diào jǐng} kendini asmak” ve “伏剑投缳”^{fú jiàn tóu huán} kendini kılıcın önüne atmak” veya “仰药”^{yǎng yào} kendini

zehirlemek” gibi çeşitli örtmece sözler kullanılmaktadır (Ruiqin vd., 2016, ss. 214-215).

⁷ Parinirvana, Sanskritçe bir sözcük olup, bireysel varoluştan kurtulmak, mutlak huzura kavuşmak anlamına gelmektedir (Williams, 1986, s. 596).

Ölümün bir vatan uğruna ya da haklı bir sebepten dolayı gerçekleşmesi durumunda ise “^{xiàn shēn}献身” kendini adamak”, “^{xī shēng}牺牲 hayatını feda etmek” gibi olumlu çağrışımlara sahip ifadeler kullanılmaktadır. Buna karşılık, kötü bir neden veya sebepsiz bir ölüm için “^{yī mìng wū hū}一命呜呼 son nefesini vermek”, “^{xià dì yù}下地狱 cehenneme gitmek” veya “^{jiàn yán wáng}见阎王 Yama⁸’yı görmek” gibi daha olumsuz çağrışımları olan tabirler kullanılmaktadır. Genel ve tarafsız bir anlatım gerektiğinde ise daha yüzeysel ifadeler tercih edilmektedir. Örneğin, “^{zǒu le}走了 gitti” veya “^{bú zài le}不在了 burada değil” gibi nötr tabirler yaygın olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, bu ifadelerin dışında sosyal statüye bağlı olarak kullanılan örtmece sözler de oldukça çeşitlidir. Örneğin, imparatorların ölümü için kullanılan “^{bēng}崩 çöküş”, prenslerin ölümü için ise “^{hōng}薨 gök gürültüsü”, bir lider veya siyasi bir figürün ölümü için “^{shì shì}逝世 dünyadan ayrılmak” veya “^{qù shì}去世 dünyadan gitmek” gibi örtmece sözler tercih edilmektedir. Bilim ve sanat alanındaki önemli kişilerin ölümü için “^{jù xīng yǔn luò}巨星陨落 yıldız kayması” gibi etkileyici bir mecazla ifade edilirken, askerlerin veya savaşçıların kahramanca ölümü için “^{xùn guó}殉国 şehit”, “^{xī shēng}牺牲 hayatını ortaya koymak”, “^{dān qū}捐躯 hayatından vazgeçmek” gibi güçlü örtmece sözler kullanılmaktadır (Tianya; akt., Yang, 2019, s. 463; Zhou, 2018).

Bu örtmece ifadeler, toplumun kültürel ve dini değerleri, sosyal yapıları ve tarihsel bağlamı doğrultusunda evrim geçirmiş, farklı toplumsal sınıflar ve statüler için özel anlamlar taşımaktadır. Bu çeşitlilik, ölümün ve kaybın toplumda ne denli önemli bir yere sahip olduğunu ve her ölümün farklı bir anlam taşıdığını yansıtmaktadır.

Sonuç

Her coğrafya ve kültür, kendine has özellikleriyle farklılıklar barındırmaktadır ve bu çeşitlilik, toplumsal yaşamda zenginlik yaratmaktadır. Farklı coğrafyalardan gelen toplumlar, sadece dil ya da dini inanışlar açısından değil, aynı zamanda sosyal yaşam, gelenekler, siyasi düşünceler ve kültür bakımından da farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar, tabuların çeşitliliğini de beraberinde getirmektedir. Kültürlerarası iletişimde tabulara dikkat etmek oldukça önemlidir

⁸ Yama, Budist inancına göre ölüm tanrısıdır (Tokyürek, 2018).

çünkü tabu, sadece belirli bir davranış veya düşünceye temkinli yaklaşılması gereken bir olgu değil, aynı zamanda iletişimdeki başarının anahtarlarından biridir.

Bir kültür hakkında bilgi sahibi olmak, o kültürle sağlıklı bir iletişim kurabilmek için büyük bir avantaj sağlamaktadır. Bu bilgi sayesinde, karşı kültürün bireyleriyle sağlıklı ve etkili bir iletişim kurmak mümkündür. Ancak, tabulara saygı göstermemek, iletişimde yanlış anlaşılmalara ve karşı tarafın rahatsız olmasına yol açabilmektedir. Bazı tabular, farkında olmadan iletişimin önünde engel oluşturabilmektedir, bu nedenle her zaman konunun içeriğine dikkat edilerek, doğru dil ve tavır seçimi yapılmalıdır. Kısacası, iletişimde tabu kavramına saygı duymak, karşılıklı anlayışı güçlendiren ve sağlıklı bir iletişim ortamı oluşturan temel unsurlardan biridir.

Çin kültüründe tabular, dilin, toplumun sosyal ve kültürel yapısı ile iç içe geçmiş önemli bir bileşenidir. Bu çalışmada, Çin'deki tabuların kökenleri, evrimi ve dildeki yeri incelenmiş, tabuların hem bireysel hem de toplumsal düzeydeki işlevi vurgulanmıştır. Tabu kavramı, Çin dilinde ve kültüründe tarihsel olarak derin izler bırakmış ve bu izler, özellikle örtmece sözlerin oluşumunda belirleyici bir rol oynamıştır. Tabular, toplumların değerlerini ve inanç sistemlerini yansıtan dilsel araçlar olarak, dilsel tabu ve örtmece sözlerin birbirini takip eden bir etkileşimi içinde sürekli evrilmiştir. Bu bağlamda, Çin kültüründeki tabuların etkisi yalnızca dilde değil, sosyal hayatta da belirgin bir şekilde hissedilmektedir.

Tabuların çeşitli türleri, özellikle sözel olmayan tabular, sayılar ve karakterler ile ilişkili tabular, halkın günlük yaşamına ve davranış biçimlerine yansımaktadır. Örneğin, Çin'de “^{si}四 dört” rakamı “^{si}死 ölüm” ile ilişkilendirildiğinden kaçınılırken, pirinç pilavına çubukların dik bir şekilde batırılması ölümler için adak anlamına gelmektedir. Bu tür dilsel ve davranışsal tabular, toplumun kültürel değerlerinin korunmasına yardımcı olmakta, aynı zamanda bireylerin toplum içindeki yerlerini ve rollerini belirlemektedir.

Tabuların sosyo-kültürel bağlamda önemli bir işlevi de kültürel kimliğin ve toplumsal düzenin sürdürülmesinde sağladıkları denetimdir. Çin'deki tabular, feodal dönemin katı hiyerarşisinin bir yansıması olarak halkın davranışlarını şekillendiren bir araç olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte, modern Çin toplumunda, tabular hala varlıklarını sürdürmekte ancak daha esnek bir biçim almış, kültürel çeşitlilik ve sosyal değişimle birlikte yeni anlamlar kazanmıştır. Örneğin, modern dönemde tabular, bireylerin özel yaşamlarına daha fazla saygı duyulmasını teşvik eden ve kültürel farkındalığı artıran araçlara dönüşmüştür. Bununla birlikte, geleneksel tabuların bir

kısmı, küreselleşme ve modernleşme etkisiyle anlamını yitirmiş ya da daha az bağlayıcı hale gelmiştir. Bu dönüşüm hem toplumsal normların değişimi hem de bireysel özgürlüklerin artışı ile ilişkilidir.

Tabular, kültürlerarası iletişimde de önemli bir rol oynamaktadır; çünkü her kültürün tabulara yüklediği anlamlar ve bu tabulara yaklaşımları farklıdır. Çin tabularının anlaşılması, diğer kültürlerle daha sağlıklı iletişim kurma noktasında önemli bir avantaj sağlamaktadır.

Sonuç olarak, Çin'deki tabuların ve örtmece sözlerin varlığı, dilin ve toplumun iç içe geçtiği bir yapıyı ortaya koymaktadır. Tabular, sadece bireysel düzeyde değil, toplumsal düzeyde de kültürel kimliğin ve sosyal yapının korunmasına hizmet etmektedir. Gelecekteki araştırmalar, Çin'deki tabuların kültürel etkileşimlerdeki yerini, küreselleşme ve kültürlerarası diyalog bağlamında daha ayrıntılı bir şekilde ele alabilir. Bu çalışmanın bulguları, kültürel anlayışın derinleşmesi ve dilsel tabuların daha geniş bir perspektiften değerlendirilmesi adına katkı sağlamaktadır.

Kaynakça

- Bagua. (t.y.). 八卦 (Bagua). İçinde *Wikipedia*.
https://en.wikipedia.org/wiki/Bagua#Bagua_map (Erişim tarihi: Mayıs 5, 2023)
- Candan Kanar, C. (2024). *Türkçede ve Çinceye yer alan örtmece sözlerin dil bilimi açısından karşılaştırılmalı analizi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Disiplinlerarası Asya Çalışmaları Anabilim Dalı, Kayseri.
- Chu, M. (2009). Chinese cultural taboos that affect their language & behavior choices. *Asian Culture and History*, 1(2), 122-139. www.ccsenet.org/journal.html (Erişim tarihi: Aralık 3, 2022)
- Geng, D. (2014). Yīnghàn wēiwǎn yǔ duìbǐ yánjiū (英汉委婉语对比研究) (İngilizce-Çince örtmece sözlerin karşılaştırmalı incelenmesi). *Time Education*(4), s. 30. <https://doi:10.3969/j.issn.1672—8181.2014.08.024>
- Guxi zhi nian. (t.y.). 古稀之年 (Yetmiş yıl). İçinde *Baike*.
https://www.baike.com/wikiid/2505453713022934264?view_id=4jicdh9bhee000.
(Erişim tarihi: Nisan 11, 2023)
- Hanshu. (t.y.). 汉书·艺文志 (Hanshu Yiwenzhi). İçinde *Baike*. <https://baike.baidu.com/item/《汉书艺文志》/4143917> (Erişim tarihi: Aralık 10, 2024)
- Hu, X. (2019). Yīnghàn wēiwǎn yǔ yǔ yòng duìbǐ yánjiū (英汉委婉语语用对比研究) (İngilizce-Çince örtmece sözlerin pragmatikleri üzerine karşılaştırmalı çalışma). *Overseas English*, 239-251. [https://doi:1009-5039\(2019\)21-0239-02](https://doi:1009-5039(2019)21-0239-02)
- Huang, C, Zhuo,J.and. Meisterer,B. (Dü.). (2019). The routledge handbook of Chinese applied linguistics. *Routledge*. <https://doi:10.4324/9781315625157>
- İspirli, Ö. L. (2012). Günümüzde eğretileme anlayışı. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 7 (2), 29-43. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gopsbad/issue/48562/616643> (Erişim tarihi: Mayıs 1, 2024)
- Ma, X., & Liu, Z. (2020). A comparative study of Chinese and English taboos. *Proceedings of the 2nd International Conference on Literature, Art and Human Development (ICLAHD 2020)*. 497, ss. 365-370. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, Atlantis Press.
- Ruiqin, L., Shuqin, H., & Hong, Z. (Dü.). (2016). Yīnghàn wēiwǎn yǔ duìbǐ yánjiū (英汉委婉语对比研究) (İngilizce Çince örtmece sözler üzerine araştırma). Ningxia People's Publishing House.
- Tokyürek, H. (2018). Budist Uygur metinlerinde mandal kılmak töreni üzerine. *Türkiyat Mecmuası*, 28(1), s. 163-178. <https://doi:10.18345/iuturkiyat.437790>
- Williams, M. (1986). *A Sanskrit- English dictionary*. Clarendon Press.
- Yang Ru, Y. (2019). *The comparison of Chinese and Vietnamese euphemisms and the interaction of teaching and learning in Vietnam* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Yangzhou University
- Zhou, X. (2018). Qiǎn xī hàn yǔ wēiwǎn yǔ de wénhuà yǐngshè (浅析汉语委婉语的文化映射) (Çince örtmece sözlerin kültürel haritasının kısa bir analizi). (8). <https://www.qikan.wang/thesis/view/4442802> (Erişim tarihi: Ocak 12, 2023)

Zirak Ghazani, A. (2020). A comparative study of taboos and euphemisms in Turkish and Iranian-Azeri languages. *International Journal of Social And Humanities Sciences*, 4(2), s. 47-62. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijshs/issue/57028/809471> (Erişim tarihi: Ekim 22, 2021)

Structured Abstract

Taboos are cultural elements that play a fundamental role in shaping social life and linguistic structures. In Chinese culture, taboos have historically served an important function in maintaining social order and sustaining social norms. From the feudal period to the modern era, taboos have influenced not only individuals' behaviors but also the ways in which language is used. Euphemisms, which emerged as a consequence of taboos, act as a linguistic and cultural reflection by conveying ideas that are considered inappropriate for direct expression in a more indirect manner.

In Chinese, taboo is generally represented by the terms “避讳”^{bì huì} and “忌禁”^{jì jìn} meaning “avoidance” and “prohibition.” These concepts regulate individuals’ modes of communication to ensure the preservation of certain societal values and norms. The historical roots of taboos in Chinese culture extend back to the Western Han Dynasty. During this period, taboos were not only confined to religious and traditional beliefs but also served as a tool to reinforce social hierarchies within the feudal system.

In China, taboos can be examined in different categories. Verbal taboos have led to the use of euphemisms for situations that are considered inappropriate to express directly in language. Sensitive topics, particularly death, are softened through metaphorical expressions. For instance, the term for death, represented by the harsh word “死”^{sǐ}, is instead conveyed with more indirect and refined expressions such as “羽化”^{yǔ huà} meaning “to become immortal”, “牺牲”^{xī shēng} meaning “to sacrifice one's life” or “殉国”^{xùn guó} meaning “martyrdom.”

Non-verbal taboos are shaped by culturally sensitive behavioral patterns and symbols. For example, sticking chopsticks upright into a bowl of rice is considered taboo, as it symbolizes an offering to the dead. Similarly, the number four is regarded as inauspicious due to its phonetic similarity to the word for death. Consequently, in buildings, the fourth floor is often labeled as “3A” or “3B” as an alternative designation.

Taboos hold a pivotal role in shaping not only individuals' daily lives but also the structure of social order. In the feudal era, taboos functioned as tools for regulating public behavior and consolidating the authority of the ruling elite. In contrast, in the modern context, taboos have evolved to be seen as mechanisms that foster cultural sensitivity and enhance empathetic

communication. They serve as reflections of a society's socio-cultural framework while simultaneously shaping the social identities of individuals.

In Chinese culture, taboos are deeply embedded in various socio-cultural dimensions, playing significant roles in maintaining social norms and alleviating existential fears. For instance, taboos associated with death often utilize euphemistic expressions to mitigate fear and uphold societal hierarchies. The terminology used to describe death has historically been contingent upon social status. During the feudal period, the term “^{bēng}崩”, meaning “collapse,” was reserved for the death of emperors, symbolizing the gravity of the loss. Conversely, “^{sǐ}死”, a more general term for death, was used to refer to ordinary individuals. In modern times, this linguistic distinction has softened; terms used for leaders and intellectuals now reflect a more nuanced and respectful tone, while generalized expressions are widely adopted among the public.

One of the key aspects of taboos is their role in intercultural communication. The meanings and applications of taboos in Chinese culture can lead to notable differences when interacting with other cultures. For example, in Turkish culture, topics such as death, aging, and personal privacy are often approached with a more emotional and indirect manner, whereas in Chinese, these subjects are conveyed through metaphorical expressions with a more abstract structure. Such cultural differences may result in misunderstandings or communication barriers. However, understanding taboos and raising awareness about them can also contribute to enriching intercultural communication.

In conclusion, taboos represent an intersection where language and culture influence and transform one another. When analyzed through their historical and socio-cultural contexts, taboos in China profoundly affect not only individual and societal behaviors but also modes of communication. The impact of taboos on language and the development of euphemisms provide a lens through which the values, beliefs, and social structure of Chinese culture can be better understood. In this regard, examining Chinese taboos from a broader intercultural perspective offers significant insights for both linguistic and cultural studies.